

IGUALADA, CARRER DE BARCELONA

FLOCEL SABATÉ

Expressar la definició d'Igualada com un "carrer de Barcelona" pot comportar significacions estranyes o confuses per als ciutadans que ens apressem a entrar al segle XXI. El sol anunci d'aquest acte¹ l'hem vist rebut per uns com una mena d'interrogant, per d'altres com un apropament vers la ciutat que presideix el país i, per uns tercers, com la sorprenent commemoració d'"un privilegi feudal que manté la capital de l'Anoia amb el pas del temps".²

Tanmateix, com tot episodi històric, és un fet que forma part del retrat del passat, alhora que no deixa de ser una decisió adoptada en el seu moment pels qui vivificaven aquesta ciutat —aleshores vila— davant de problemàtiques aparentment allunyades de nosaltres però, des d'alguns vessants, també properes. Potser, doncs, que ens atensem a una part significativa de les arrels del present d'Igualada i de Catalunya.

1. El present article és la base de la conferència homònima pronunciada al Saló de Sessions de l'Ajuntament d'Igualada el 17 de desembre de 1999 durant l'"acte commemoratiu de la ciutat d'Igualada com a carrer de Barcelona". Abreviatures emprades: ACA, Arxiu de la Corona d'Aragó; ACM, Arxiu de Can Massot (Moia); AHCB, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona; AHCC, Arxiu Històric Comarcal de Cervera; AHCG, Arxiu Històric de la Ciutat de Girona; AHCI, Arxiu Històric Comarcal d'Igualada; AHCM, Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa; AMC, Arxiu Municipal de Cubells.

2. *Entesa i ERC decideixen commemorar el títol d'Igualada com a "Carrer de Barcelona"*, "La Veu de l'Anoia", XVII, núm. 899 (Igualada, 3 de desembre de 1999), p. 10.

1. LA CONTRADICCIÓ ENTRE ELS ÀMBITS JURISDICCIONAL I SOCIOECONÒMIC

El carreratge és una ficció jurídica per la qual una població és admesa per una altra en el compartiment dels drets i deures propis d'aquesta. S'emmarca en una societat, la del segle XIV, caracteritzada, pel que fa al poder, per la fragmentació jurisdiccional i per les solidaritats municipals. La concreció d'aquest marc damunt d'Igualada fa destacar la contradicció de dues lògiques: la jurisdiccional i la socioeconòmica.

Ambdós vessants culminen, a la catorzena centúria, sengles recorreguts diferents sobre un mateix espai. L'ordenament jurisdiccional es basava en els termes dels castells establerts a mitjan segle X, quan la Conca d'Òdena havia estat extreta de la frontera i, en concordança amb les necessitats de l'època, fou fragmentada en quatre termes castrals: Claramunt, Montbui, l'Espelt i Òdena. En un extrem d'aquest darrer terme, a la zona planera i axial de la Conca, els nous vectors socioeconòmics, coincidents amb l'allunyament de la frontera, fan possible al segle XI el desenvolupament d'un petit indret anomenat Igualada, que aviat centra intercanvis comercials que afavoreixen l'atracció sobre el voltant, el creixement a redós de l'església que sota l'advocació de Santa Maria hi disposa el monestir de Sant Cugat del Vallès, la singularització com a parròquia i l'apetència exactiva del senyor del castell. La combinació esdevé molt tensa, i enceta dècades de llarga animadversió

entre els habitants d'Igualada i el senyor d'Òdena, emblemàticament emmarcades entre l'amputació del peu de l'igualadí Guillem Bernat vers el 1062 per no acceptar les noves exigències³ i l'expoli dels béns d'Arnau Ramon d'Igualada amb l'excusa del dret de l'alberga, a mitjan segle XII.⁴

L'aixopluc ofert per la sagrera del temple de Santa Maria contribueix a cohesionar la vila emergent, a singularitzar els seus estadants —coneguts, al bell mig de la dotzena centúria, més com a igualadins que no pas com odonencs, a diferència de la dinàmica usual tres quarts de segle abans— i a preparar la solució del conflicte mitjançant la progressiva cessió dels drets i dominis del senyor odonenc al propietari de l'església, el monestir de Sant Cugat, tal com es culmina el 1186, en cedir la imposició que centrava el gruix de la tensió, l'alberga.⁵ En aquests moments, Igualada destaca en l'articulació de la Conca, amb un pròsper mercat i en una posició central.⁶ La consolidació d'aquesta dinàmica a l'inici d'un segle XIII ben convuls a la Conca hi atrau l'atenció reial, de tal manera que el 1234 el monarca obté la meitat del domini del cenobi, encetant el perfil institucional perllongat fins al segle XVII, basat en una única cort jurisdiccional regida alhora per dos batlles, un de reial i un d'abacial.⁷

La tretzena centúria certifica i empeny la destacada posició vilatana d'Igualada, cada cop més imbricada amb tota la Conca, per l'atracció damunt de la població propera —mercat, crèdit...—, per l'abocament dels vilatans —que converteixen els

drets i rendes de l'entorn en objecte d'inversió— i per la immediata transformació del paisatge rural, afaïxonat a les demandes vilatanes, no sols pel consum sinó per l'especulació comercial, amb l'emblemàtic increment del conreu del safrà, a més del cereal i la vinya. La capitalitat socioeconòmica d'Igualada sobre el voltant obté una traducció institucional: la vila esdevé seu de la sotsvegueria d'Igualada i Conca d'Òdena en un extrem de la vegueria penedesenca.

Coetàniament, la mateixa Conca d'Òdena es converteix en objecte de l'afermament senyorial del vescomte de Cardona. No és, en aquests moments, senyor d'enlloc, però gairebé tot s'ha de fer amb el seu consentiment, gràcies a la dinàmica feudal que permet combinar la posició com a castlà major a Montbui, els pactes amb el possessor d'Òdena, la relació —tensa— amb el senyor de Claramunt i l'obtenció de la jurisdicció menor a Jorba, a més de l'intervencionisme a Orpí i la recepció de Castellolí com a penyora reial.⁸

El segle XIV culmina les dues línies. Els registres notariais i de les corts jurisdiccionals d'Igualada corroboren la funció axial de la vila, veritable capital socioeconòmica de la Conca d'Òdena, amb el mercat dels dimecres, la fira aprovada el 1330 i completada amb la de retorn des de 1373 i, sobretot, el creixent lligam entre la ruralia i els interessos igualadins, que incrementa la dependència de l'espai rural vers els vilatans i la ubicació de les inversions d'aquests en l'entorn proper. Igualada se sent i vol exercir com a capital socioeconòmica de la *Concha d'Òdena, en la qual són enteses Claramunt, Muntbuy, Castellaulí, Òdena, Orpí, Capellades, Jorba e Thous*, alhora que emmarca un radi extens definit per les capitals properes on promociona la fira anual: Manresa, Calaf, Santa Coloma de Queralt, Piera, Martorell

3. José RIUS SERRA, *Cartulario de "Sant Cugat" del Vallés*, II, CSIC, Barcelona, 1946, p. 292.

4. ACA, pergamins extrainventari, carpeta 358, document 3156 (editat en versió catalana a: Flocel SABATÉ, *La gent dels castells*, Moncalet, Igualada, 1999, p. 37).

5. José RIUS SERRA, *Cartulario de "Sant Cugat" del Vallés*, III, CSIC, Barcelona, 1947, p. 304.

6. Flocel SABATÉ, *Anoia. Marc històric*, "Catalunya Romànica", XIX, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1992, p. 320.

7. Joan CRUZ, *Els Privilegis de la vila d'Igualada*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1990, p. 42-43.

8. Flocel SABATÉ, *Estructura socio-econòmica de l'Anoia* (segles X-XIII), "Acta historica et archaeologica Mediaevalia", 13 (Barcelona, 1992), p. 188-202.

i la Llacuna.⁹ Al mateix temps, el vescomte de Cardona s'ha consolidat com l'únic i superior senyor dels termes castrals de la Conca odonenca, amb tots els drets inherents, gràcies a afermar el ple domini sobre Claramunt i Orpí i adquirir el 1323 els drets reials a Montbui, l'Espelt i Òdena —que manté amb el parèntesi entre 1336 i 1347—, als quals encara caldria afegir, traspassat mitjan segle, la possessió de Mediona.

La situació paradoxal no pot menys que ser tensa: l'àmbit socioeconòmic de la vila i l'àmbit jurisdiccional s'encavalquen de forma contundent, atès que absolutament tot el voltant del mínuscul terme d'Igualada pertany a una altra jurisdicció, la corresponent al titular de Cardona, cosa que estableix una geografia peculiar, determinada pel fet que *lo dit loch d'Agualada és situat en mig del vescomtat de Cardona e ha fort poch terme.*¹⁰

2. MUNICIPI I FEUDALITAT

La dualitat de l'escenari s'amoroseix momentàniament amb les treves i les paus propiciades per trobades com la fira igualadina,¹¹ per bé que no seran, en absolut, aquests acords els que marcaran el to de la relació. La diferència de jurisdicció comporta una infranquejabilitat jurisdiccional, sinònim d'impunitat en els afers judicials que relacionen Igualada i la Conca d'Òdena. Com en altres casos coetanis, la manca de col·laboració entre jurisdiccions és completa perquè el senyor de Cardona no vol cedir en cap aspecte que posteriorment pugui ser esgrimit com a precedent per avalar preteses capacitats de la cort del sotsveguer reial sobre els seus dominis a la Conca. La plena i

creixent interrelació i les dificultats socials i econòmiques no fan més que remarcar la incapacitat de la justícia igualadina per punir els habitants de la rodalia incomplidors d'obligacions econòmiques concretes a Igualada; per perseguir delinqüents que travessen un límit del terme que es troba de seguida, atesa la *brevitate terminorum dicte ville, qui vix per unum tractum balliste*;¹² i per imposar mesures que limitin eficaçment la greu tensió interna en bàndols, fragmentadora de la vila amb la consegüent imbricació de l'entorn.

S'entra així en un permanent estadi de tensió, renovat en cadascun dels requeriments de la cort ordinària —ben reiterats pel lligam socioeconòmic amb la regió— i derivat cap a una obstrucció constant i quotidiana. Els greuges presentats pels síndics igualadins a la cort general de 1350 retreuen que, en els termes que estan sota domini del vescomte de Cardona, els propietaris igualadins pateixen tractes exactius discriminatoris, a més de la impune depredació *de venema e fruyta e ortalisa* dels seus camps, l'incompliment d'obligacions rendistes, la provocació a les portes mateix de la vila i l'atorgament de refugi a delinqüents.¹³

La denegació de justícia permet apreciar-hi una *fadiga de dret*, per la qual el col·lectiu municipal pot exigir per la força la justícia denegada. De fet, l'atractiu del municipi medieval se situa en l'obtenció d'un particular conjunt legislatiu favorable i en la resposta solidària entre els veïns. En correspondència, es produeixen notòries topades armades, com la viscuda el 1321 al terme de Claramunt, prop de Castellolí, on els igualadins són auxiliats per la host de Manresa¹⁴, o com la participació en el setge i presa del castell d'Òdena el 1335.¹⁵ Més que per aquests episodis, l'escenari

9. Joan SEGURA, *Història d'Igualada*, I, Els llibres de l'Ateneu Igualadí -Serppac, Igualada 1978 (facsimil, Igualada, 1907), p. 114 i 120.

10. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 94.

11. AHCI, Fons municipal, llibre de la universitat 1339-1365, fol. 28r.

12. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 306.

13. *Cortes de Cataluña*, I, "Cortes de los antiguos reinos de Aragón, Valencia y Principado de Cataluña", Real Academia de la Historia, Madrid, 1896, p. 405-407.

es caracteritza per l'obstrucció i la intimidació permanent, les tensions puntuals i les sortides en sometent, efectuades sovint amb temença i recança, atesos els elevats costos per a uns resultats que es preveuen escassos arran de la defensa cardonenca, tant armada com, també, jurídica. Per això els igualadins reclamen al rei, el 1373, *que tota persona bandejada e altre qui farà mal a loch ne als habitants d'aquell, que ls singulars los puxen seguir so metent e pendre*. Aquesta petició haurà de ser reiterada vista la pervivència de la tensió, tot remarcant el respectiu concepte de solidaritat que existeix entre els habitants de la vila d'una banda i entre els sotmesos a la jurisdicció cardonenca de l'altra. Així, el 1381 es demana que *els habitants de la dita vila, sens lo batlle o ab lo balle lo poguessen pendre e aturar*, i que, en cas de no aconseguir el culpable, que ells mateixos *puxen dampnificar en persona sens dubte de senyor*.¹⁶ Aquesta represàlia, amb la qual es pretén rescabalar la injúria contreta mitjançant l'actuació contra qualsevol súbdit de la jurisdicció oponent, es justifica en els anomenats processos de marca i s'avalua en l'esmentada solidaritat pròpia de cada grup humà. En deriva, és clar, una greu inseguretat sobre els béns i persones igualadines en dominis del senyor de Cardona o viceversa.

Col·lideixen, en definitiva, dues solidaritats, la feudal del cardonenc i la municipal d'Igualada. Aquesta darrera pot sol·licitar el suport del monarca per tal d'avançar en la necessària homogeneïtat jurisdiccional. Assumint els corresponents costos, els igualadins obtenen del sobirà el privilegi d'inalienabilitat dels castells de Montbui i l'Espelt (1321), així com el d'Òdena (1336) un cop *noviter*

regium pervenistis,¹⁷ mesura, però, que esdevindrà eixorca per l'incompliment reial. En realitat, el monarca, necessitat de recursos, va reduint el patrimoni contra el seu propi discurs, avançant cap a fites espectaculars: a tot Catalunya, el 1392 sols el 13'43% del territori i el 22'17% de la població s'acullen a la jurisdicció reial.¹⁸

La generalització d'aquesta situació, amb els greus perjudicis per a les fortunes urbanes arran de les infranquejabilitats jurisdiccionals, empeny els governs locals a tractar de pal·liar la fragmentació territorial. S'erigeixen en garants de la jurisdicció reial, entesa no pas com el caprici del monarca, sinó com una base jurídica comuna, formada per les Constitucions de Catalunya, els Usatges de Barcelona i els privilegis locals. Alhora, malden per la reintegració dels diferents llocs a la jurisdicció reial i cerquen l'articulació de les seves particulars vies de solidaritat. Per això, des dels inicis del segle XIV, grans nuclis com Lleida o Cervera combinen la seva pròpia puixança i l'atracció que sent la població forastera vers els privilegis i la solidaritat del món urbà mitjançant el carreratge, pel qual tots els habitants d'un indret menor s'acullen en els drets i deures del centre major. La mateixa fórmula permet redimensionar, a mitjan segle, la relació entre Tarragona i poblacions properes. I, sobretot, resulta més atractiva per als llocs que es costegen la redempció de la jurisdicció baronial per incardinar-se en la reial que no pas les garanties d'inalienabilitat ofertes pel sobirà, tal i com s'aplica de manera significativa al voltant de Girona.¹⁹

De fet, Igualada no sols ha de témer per l'entorn baronial advers, sinó per la cessió de la mateixa vila, tal i com ha succeït entre 1296 i

14. ACA, Cancelleria, Processos en volum sense numerar, 1321.

15. Maria del Carmen ÁLVAREZ MÁRQUEZ, *La Baronia de la Conca d'Òdena*, Fundació Noguera, Barcelona, 1990, p. 23.

16. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 94, 101.

17. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 55-59.

18. Flocel SABATÉ, *Discurs i estratègies del poder reial a Catalunya al segle XIV*, "Anuario de Estudios Medievales", 25 (Barcelona, 1995), p. 633.

19. Flocel SABATÉ, *El territori de la Catalunya medieval*, Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 1997, p. 203.

1320 a favor del vescomte de Cardona i el 1363 cap a l'infant Ferran, la mort del qual facilita tant les noves donacions del monarca —el 1364 al comte de Trastàmara i el 1366 a la reina Elionor— com la reclamació de la vídua de l'infant, que recupera el domini el 1369 per retornar-lo a la corona el 1373.²⁰ La successió de cessions evidencia l'esterilitat pràctica dels diferents privilegis d'inalienabilitat oferts repetidament per la corona —els anys 1235, 1299, 1320 i 1373, més el genèric de 1336—, sobretot perquè arreu el rei continua cedint els indrets sota la fórmula de préstec a carta de gràcia. La millor garantia per mantenir la jurisdicció reial no són doncs les seguretats ofertes pel monarca, sinó un suport municipal adient. Per això, el retorn a la corona del patrimoni detingut per la vídua de l'infant Ferran, entre 1373 i 1374, gràcies al pagament de la redempció per part dels habitants mateixos, facilita que aquests exigeixin al monarca privilegis d'inalienabilitat reforçats amb el compromís, en cas d'incompliment, de ser units en carreratge a una ciutat, ja sigui Barcelona o Lleida, dualitat establerta a les "Terres del Marquesat",²¹ però cenyida a la primera —*que est caput dicti Principatu Cathalonie seu comitatus Barchinone*— en el cas d'Igualada.²²

3. EL PROCÉS D'INCORPORACIÓ DE LA VILA D'IGUALADA EN EL CARRERATGE DE LA CIUTAT DE

BARCELONA

A mesura que avança el segle XIV, la situació financera de la corona, regida per Pere III el Cerimoniós, s'agreuja. Els ingressos ordinaris i extraordinaris no poden fer front a les peremptòries necessitats d'uns moments difícils de forta exigència bèl·lica. El rei no troba cap altra solució que reincidir en la venda de jurisdicció a carta de gràcia. Així ho planteja el 1381 a favor del senyor de Cardona —elevat a comte des de 1375—, el qual rebria un conjunt d'indrets entre els quals s'inclou Igualada.

La cessió de la capital de la Conca d'Òdena al noble podria semblar una bona solució per superar la disfunció entre els dos àmbits, el jurisdiccional i el socioeconòmic. Però el cert és que s'havia vessat massa odi durant *retrolapsis temporibus*. Els mateixos igualadins, en conèixer el propòsit del monarca, van a cercar-lo per recordar-li que reiteradament han rebut dels Cardona *gravia, neces, vulnera et alia mala infinita, amb percussiones et grandia dispendia atque mala*, cosa que permet suposar que sotmetre la vila a la jurisdicció cardonenca menaria a una situació *multum incivile*.²³

Corresponentment, els igualadins retreuen al rei el privilegi de 1373²⁴ i s'afanyen a recercar uns 3.500 florins d'or que el sobirà esperava obtenir amb la venda. El mateix rei els ho incentiva faci-

20. ACA, Cancelleria, reg. 997, fols. 129v-133v-145r; AHCI, Fons municipal, llibre de la Universitat 1349-1350, fol. 3r.

21. És el context del greu endeutament assumit per les poblacions afectades a partir d'aquest moment (AMC, Llibre de la Indemnitat).

22. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 68.

23. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 154.

24. El compromís reial previ, adoptat el 1373 en el context de la redempció de les jurisdiccions posseïdes per la infanta Maria de Portugal, esdevé bàsic en el desenvolupament dels fets, malgrat que la historiografia precedent hagi cregut que tot el procés s'endegava —i pràcticament culminava— el 1381 (Josep Maria TORRAS i RIBÉ, *La batllia i la sots-vegueria d'Igualada. Aproximació a l'estudi de les jurisdiccions baronials a la Conca d'Òdena (segles XI-XVIII)*, "Estudis", 2 [Igualada, 1985], p. 9; Josep M. TORRAS i RIBÉ, *Igualada*, "Història de l'Anoia", I, Edicions Parcir-Selectes, Manresa, 1988, p. 54-55; Maria Teresa FERRER, *L'associació de municipis a l'Edat Mitjana. El carreratge de Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1999, p. 12, per exemple)

tant-los la venda de censals i l'increment de la pressió fiscal local amb imposicions i la incorporació del redelme. El 13 d'agost de 1381 *lo senyor Rey, sguardant lo fort privilegi que la vila d'Igualada ha que jamás no puxa ésser separada de la Corona d'Aragó ni del Comtat de Barchinona e, si.l contrari era fet, que fos guanyada a la ciutat de Barchinona*, aplica el compromís sota la fórmula del carreratge, amb dos puntals: la completa cessió de la jurisdicció de la vila a la ciutat —*iuridiccione alta et baxia et cunctis suis aliis iuribus universis facimus carrariam prefate civitati Barchinone*— i la plena equiparació dels igualadins als barcelonins —*sint de cetero cives dicte civitatis Barchinone et cives eiusdem effecti*—,²⁵ exceptuant tan sols la matèria fiscal, que mantindrà els gravàmens usuals sobre els vilatans al marge que els barcelonins puguin ser-ne exempts. El·ludir els pagaments de *leudes, peatges e altres exaccions reys* era un dels principals al·licients per unir-se a les grans poblacions i, en acceptar de no beneficiar-se'n, els igualadins denoten una escassa dedicació al comerç i, sobretot, que l'objectiu bàsic de l'operació és la garantia de pertànyer a la jurisdicció reial.

En canvi, el monarca no té inconvenient a consentir altres peticions igualadines amb què rescabalar l'esforç econòmic: la confirmació dels drets i privilegis locals, l'autorització de reformes urbanístiques —*exampilar los carrers e plaçes de la dita vila e encara fer travessos*— i, de manera destacada, reformar el funcionament institucional. Aquest es concreta en quatre punts: l'empenta del trentenari creat el 1365, tot tractant de preservar-lo de la greu fractura en bàndols mitjançant limitar-hi la presència de membres directes d'unes mateixes famílies; la fusió dels dos oficials jurisdiccionals reials, el batlle i el sotsveguer,²⁶ que ja compartien escrivania i la proximitat en els afers tractats;²⁷ la pràctica prelació de l'assessor i del

batlle reial enfront de l'homònim abacial, en resposta a diferents friccions en el desenvolupament de l'ofici; i la creació del mostassaf de designació municipal, que en restar competències de la cort comuna del batlle incrementa la incidència municipal enfront del poder abacial. Aquestes concessions besllumen la progressiva disminució del pes de l'abadia de Sant Cugat, alhora que reflecteixen tant l'assumpció de Barcelona com a model —el mostassaf ha de tenir *aquella libertat e potestat que mostaçaff de Barcelona ha*— com el temor vers el comte de Cardona, enfront del qual es demana l'aprovació reial *dels drets e pertinències* de la vila i, de manera ben contundent, el suport del sobirà a les actuacions en sometent i als processos de marca dictats des d'Igualada sobre l'impune veïnatge cardonenc.

Per garantir el compliment dels acords, el govern igualadí especifica, amb confirmació del monarca, que sols lliurarà els florins quan el tracte hagi estat acceptat per la corona i pels consellers de Barcelona. Tanmateix, l'aprovació barcelonina es fa esperar, posant en evidència la impaciència igualadina, delerosa de consolidar la vinculació ciutadana i vulnerable a l'apetència reial, corsecada per les despeses *pro sustentacione Regni Sardinie et pro passagio quod ad Sicilie et Sardinie Regna facere intendebamus*, segons explica el mateix Pere III. Corresponentment, els igualadins *realiter exsolverunt* 3.600 florins al monarca, i aquest els compensa amb l'oferiment de les *ceteras gratias que eiusdem fecimus*,²⁸ les quals es posen de seguida en pràctica en el vessant que pertoca a les autoritats

26. Els dos oficials reials s'havien mantingut en persones diferents fins aquest moment, malgrat l'evident errada de la historiografia local en aquest aspecte (Joan CRUZ, *Batlles i sotsvegues a Igualada (1333-1386)*, "XV Congreso de Historia de la Corona de Aragón (Jaca, septiembre de 1993)", tom. I, vol. 2, Gobierno de Aragón, Zaragoza, 1996, p. 447).

27. Flocel SABATÉ, *Vegueries i sotsvegues de Catalunya. Establiment del sistema*, Institut d'Estudis Catalans - Pagès editors, Barcelona-Lleida (en premsa).

25. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 96 i 135.

locals, com es fa amb el foment del trentenari o amb la designació del mostassaf.²⁹ Igualment, en convocar el monarca les tropes contra el comtat d'Empúries, el desembre del mateix 1381 les hosts de la vila acudeixen a Barcelona per *seguir la senyera de la Ciutat*. En saber-ho, els consellers barcelonins indiquen de seguida *que si la dita host quant serà junta ab la host de la Ciutat volrà seguir la senyera de aquella, que la lexets seguir a lur voler, faent lus tots plaers e cortasies que puxats*, tot advertint alhora, però, *que per part de la Ciutat, no.ls dejats res manar ne forçar-los de fer o exegir res, perquè fos vist que ells açò faessen per manament e ordinació de les autoritats barcelonines*.

Certament, el carreratge se sustenta en el pacte entre dues poblacions i els igualadins es movien per l'acord reial sense que Barcelona s'hi hagués pronunciat. Per això, els consellers barcelonins consideren que *los capítols qui són entre lo senyor rey e ells, sobre la concessió que.ls ha feta que sien units a la dita Ciutat, no són estats encara en res regoneguts per nosaltres e poria-s.i contenir alguna cosa qui seria perjudicial a la ciutat*. Els representants de Barcelona, per tant, no volen pronunciar-se *fins que nosaltres vists a ple los dits capítols haiam sobre açò ab consell solemne plenerament deliberat*.³⁰ La ciutat de Barcelona, que exerceix una clara capitalitat social i econòmica sobre el conjunt del país i està dotada d'una nítida preeminència política al front del poder municipal, sols acceptarà el carreratge proposat per Igualada

i avalat pel monarca quan constati que li aporta beneficis i no pas perjudicis.

I és que, d'antuvi, el carreratge encara no havia entrat en els plans de la plasmació territorial del poder de Barcelona. Aquesta havia empès, ja en la centúria precedent, mesures força pioneres basades en la imbricació, amb la batllia barcelonina, d'indrets del Vallès, el Penedès i el Bages, fórmula avalada el 1315 per Jaume II³¹ però depassada i en gran part obsoleta a la segona meitat del segle XIV.³² D'altra banda, l'operació que plantejava Igualada no tenia precedents pel que fa a les dimensions i a l'orientació, en tant que tots els carreratges existents fins aleshores eren sol·licitats per poblacions menors i no pas per seus de sotsvegueria, i s'adreçaven a capitals geogràficament naturals. La proposta igualadina comportava la incidència directa de Barcelona en un tauler de diferents costats d'atracció, en la mesura que Igualada formava part de la vegueria de "Vilafranca i el Penedès", havia demostrat atracció per Manresa —ciutat presa pels igualadins com a model als anys vint del segle XIV— i era veïna del radi de projecció de Cervera, aleshores la setena població més gran del país. Des de Barcelona es volia, sobretot, evitar enemistar-se amb el comte de Cardona, a la vegada que en l'operació també calia precisar l'encaix amb la corona, perquè Pere III plantejava una plena cessió d'Igualada a la ciutat al mateix temps que pretenia continuar designant-hi els oficials jurisdiccionals.

L'allargament d'aquesta indefinició fa que en tornar a convocar les hosts contra el comtat d'Empúries, el novembre de 1384, les autoritats igualadines consultin amb qui han d'anar a les armes, qüestió que el monarca respon amb claredat entant que, atès el pagament ofert per la vila i els privilegis atorgats per la corona, *postmodum visum est nobis certis causis et racionibus, exercitum*

28. AHCI, Fons Municipal, Llibre de Privilegis, fols. 87v-88r.

29. L'actuació del mostassaf és immediata, tot concordant amb la legislació municipal coetània (Gabriel CASTELLÀ i RAICH, *Llibre de la mostaçateria. Ordinacions de la vila d'Igualada*, Centro de Estudios Comarcales de Igualada, Igualada, 1954, p. 4-5), malgrat el parer de la historiografia local, que datava més tardanament la presència del mostassaf igualadí (Joan CRUZ, *El municipi igualadí medieval: una aproximació al seu funcionament (1282-circa 1388)*, "Miscel·lània Aqualatensia", VIII [Igualada, 1997], p. 41).

30. AHCB, Consell de Cent VI, llibre 1, fol. 19v.

31. AHCM, Fons Veguer, llibre 1398, sense numerar.

32. Flocel SABATÉ, *Vegueries i sotsvegueries...*

Nos Petrus de gracia Rex aragonum valencie a saronia sardiniæ et corfice comita-
romis et cerreñe. Sciens nos dudum cum carta nra pergamenæ bulla nostra plurimò
bluo bullata. Dat. In aliantaria Ceseragnte Tricesima die augusti. anno anat. dor
trecentesimo octuagesimo primo cum privilegio et pacto ac ranambus et condi-
a contentis concessit vniuersitati et probis hominibus ac singularibus personis
hominibus et mulieribus habitantibus in eadem et eius territorio in terminis
m et eius terminos per nos vel successores nostros a rona nostra regia separabimus
nery eandem villam et eius terminos homines et mulieres habitantes in eadem
us transportabimus in pignera bimus, nec a rona nostra regia separabimus
o de ipsa aliter disponeremus castrum marem contra formam privilegij antedicti
a villa et eius terminis cum hominibus et mulieribus in eadem habitantibus et
nibus et pertinençis ac iurisdictione alta et baixa mero et mixto imperio eiusdem
Cunitatis barchmone et consiliariis et probis hominibus Cunitatis nomine eius-
illam de facto virtute diu privilegij prefate cunitati incorporauimus et vniuersi-
tatem iuribus et pertinençis eiusdem. Et etiam dederimus licentiam et pleni-
thariis prefate cunitatis, qd propria eorum auctoritate possent consequi et habere po-
ville et iurium ac pertinençiarum suarum et iurisdictionis civilis et criminalis
meri et mixti imperij ipsius. Saluo tamen et expresse retento nobis q nos posse-
ntinuere officiales iudicia villa qui iurisdictionem predictam exerceant. In eadem
ha iudicio privilegio lacus exstant. Unumq consiliarij et alij probi homines dicit
none dubitent dictam villam et eius terminos arreptare vigore privilegij antefate
possessionem ipsius ville et terminorum suorum rone seu hie nil nos pnt libere
monem seu adquisicionem premisam dicte ville denovo faceremus dicte Cunitati Ba-
nllhariis nomine eiusdem omnibus conditione et iudicandis remotis et penitus
o volentes dictum privilegium ampliare ad humilem supplicationem pro parte probor
re ville propterea nobis factam et etiam nro proprio motu et consilio cum pmi carta
valitura nouum privilegium continente prefatam villam aqualate cum suis termi-
ac cum hominibus et mulieribus in eadem habitantibus et habitaturis dicte Cuni-
dumq et aduocimus et etiam perpetuo incorporamus. Ita videlicet q homi-
n eadem habitantes et habitaturus sint et esse debeant et efficiantur cives dicte Cunitatis
e et habitantes iudicia villa et eius terminis sint et efficiantur cives dicte Cunitatis
gandere possint perpetuo libertatibus privilegijs et immunitatibus quibus dicte Cunitatis
si fuerint et gaudebunt tam concessis q concedendis eadem cunitati et civibus eius-
ates in eisdem villa aqualate et ergo terminis habeant se facere homines proprios dictorum
nomine ipsius cunitatis et teneantur et habeant prestare fidei iuramentum et homagium
re dictis consiliariis et q parant et parebunt mandatis ipsorum consiliariorum
quintur et sequi tenentur vexillum dicte Cunitatis et hostem et canalcatam em-
m in hoste regali q vinali. Et alia etiam fanent et prestabunt ipsi consiliariis ut sub
bg proxima dictis itaq de iure vel consuetudine facere et prestare teneantur. Volumus etiam
dmangaz presens privilegium denovo concedimus dicte cunitati et eius consiliariis nec
habitantibus et habitaturis iudicia villa aqualate q iurisdictione alta et baixa civilis et

El Llibre de Privilegis de la Vila d'Igualada recull la concessió del carreratge atorgat pel rei Pere el Cerimoniós el 9 de juliol de 1385 (Arxiu Històric Comarcal d'Igualada, Llibre de Privilegis d'Igualada, fol. 33v-34r).

ipsum debere incidere una cum exercitum Civitatis Barchinone, cosa que mana perquè indubtablement *cum civitate Barchinone, vicario et vexillo eiusdem, et non alter facere sint*.³³ En aquests moments, hi pesa també, en l'ànim del sobirà, el desig d'engrescar la ciutat de Barcelona en l'operació de recuperació del patrimoni reial que és empesa per destacades ciutats en les respectives àrees d'influència. Efectivament, el 1384 els grans municipis estan impulsant —*a gran instància*— la campanya per retornar a la jurisdicció reial els indrets cedits per la corona a carta de gràcia mitjançant el pagament efectuat pels mateixos habitants, la qual és compensada amb privilegis entre els quals destaca el carreratge amb la població reial que presideix la regió, tal com promou Vic i, encara més, Girona.³⁴ En aquests tractes, el carreratge esdevé la principal garantia d'estabilitat jurisdiccional sota òrbita reial.³⁵ La ciutat de Girona, amb l'aprovació règia, reitera la fórmula d'aparent paradoxa: per garantir l'homogeneïtat jurisdiccional, els indrets redimits de la jurisdicció baronial formalment passen a dependre de la ciutat, per bé que els oficials que exerciran la jurisdicció seran els propis del monarca, amb seu a la capital regional.³⁶

Amb aquesta formulació, el carreratge esdevé sinònim d'estabilitat jurisdiccional a redós de la ciutat, atès que l'indret beneficiat no pot ser novament cedit per la corona perquè pròpiament no li pertany, alhora que la ciutat gustosament cedeix la

intervenció a l'oficial reial perquè allò que recerca és l'homogeneïtat jurisdiccional de la seva regió d'influència. Aquest carreratge impulsat en terres gironines és un model ben diferent del desenvolupat a bastament per Lleida i, sobretot, per Cervera, en el qual no s'hi inclou cap cessió de senyoria i se ceneix a un acord entre dues poblacions, amb reversibilitat i contrapartides mútues i pactades, on el nucli superior està atent a compensar l'acolliment dels *novells veïns*, amb la seva participació en la host i, de manera inel·ludible, amb una contribució econòmica,³⁷ perquè *aquell qui sent profit deia sentir del càrrech*.³⁸ Aquest tracte no resta obsolet, i paradigmàticament el continuarà practicant Cervera per entrelligar el seu particular radi d'influència.³⁹ Diferentment, el model desenvolupat a la penúltima dècada del segle per Vic i, sobretot, per Girona, desatén les compensacions econòmiques i es mostra plenament centrat en la recomposició de l'homogeneïtat jurisdiccional. Aquesta preocupa prou com per assumir una elevada despesa en uns moments difícils per a les finances municipals —la imbricació dels indrets desenvolupa aviat costos de representació i de suport jurídic, a més d'algunes intervencions armades— i exigir en canvi, de manera destacada, la participació en la host comuna, tot formulant la ficció d'una cessió jurisdiccional, cosa que en realitat denota el lligam entre la jurisdicció reial i l'afalçament d'aquesta per part municipal.

El carreratge d'Igualada aprovat pel monarca el 1381 és d'aquest darrer tipus, plantejat amb idèntics termes —escollits pels juristes de la cort

33. AHCI, Fons Municipal, Llibre de Privilegis, fols. 87v-88r.

34. Flocel SABATÉ, *Discurs i estratègies del poder reial a Catalunya al segle XIV*, "Anuario de Estudios Medievales", 25 (Barcelona, 1995), p. 630.

35. ACA, Cancelleria, reg. 1560, fol. 109r; reg. 1802 fol. 32r.

36. En passar a ser *carrer de la ciutat de Gerona*, els diferents indrets, amb la seva població, són cedits jurisdiccionalment per tal que a la dita ciutat ne sia liurada pacífica possessió e que ls dits homens facen sacrament e homenatge a la dita Ciutat e als jurats de aquella o a síndichs lurs ab poder bastant, tot especificant a la vegada que l mer imperi regesca lo vaguer e sotsvaguer de Gerona o son lochtinent e los emoluments que del dit exercici del dit mer imperi exiran sien del

37. Flocel SABATÉ, *El territori...*, p. 203.

38. Max TURULL, Montserrat GARRABOU, Josep HERNANDO, Josep M. LLOBET, *Llibre de Privilegis de Cervera (1182-1456)*, Fundació Noguera, Barcelona, 1991, p. 322.

39. Max TURULL, *La hisenda i el sistema financer de la Paeria de Cervera. Els ingressos del consell (1331-1333)*, "Ilerda", XLVII (Lleida, 1986), p. 445; Agustí DURAN i SANPERE, *Llibre de Cervera*, Curial, Barcelona, 1977, p. 95-97; Max TURULL et al., *Llibre de Privilegis de Cervera...*, p. 320-323; 334-337.

reial—, però prou innovadors per demanar la reflexió per part d'unes autoritats barcelonines que no comptaven pas amb Igualada en el seu radi immediat d'influència. En canvi, la dinàmica generada el 1384 no sols generalitza la fórmula sinó que hi imbrica la mateixa ciutat de Barcelona, en ser aplicada al Vallès, espai que des de feia un segle havia rubricat institucionalment el lligam socioeconòmic amb la capital del país.⁴⁰ La redempció del domini de Bernat de Cabrera sobre Vilamajor i Cardedeu i de Ramon de Planella damunt de la baronia de Montbui aporta, de forma innovadora, els vincles de carreratge amb Barcelona el 12 de maig de 1384.⁴¹ Aquests indrets del Vallès són, doncs, els primers acceptats per la capital del país com a carrers, dins de la dinàmica general de redempció jurisdiccional fomentada per altres capitals regionals.

Els Planella es presten a una operació idèntica en un altre nucli més destacat per la seva condició de seu de sotsvegueria: Moià,⁴² vila obtinguda el 1381 en el mateix context de fretura econòmica de la corona, tot culminant el particular ascens familiar^{42 bis} en aquella zona.⁴³ El govern local moianès aporta unes preocupacions específiques, atent no sols a limitar la puixança dels Planella⁴⁴ sinó alhora delerós d'assolir el seu particular afermament entre les seues vicarials de Vic i de Manresa, no oblidant, en aquests afanys, la incidència del vincle amb la batllia de Barcelona a l'entorn bagenc.⁴⁵

40. AHCB, C-V, caixa 1, plec “de officiis vicarii, baiuli, subvicarii, subbaiuli, cappitum scubiarum et sagionarum civitum Barchinone”, sense numerar.

41. Es tracta de Vilamajor, Cardedeu, el Fou i Santa Susanna de Vilamajor per un costat i Lliçà de Munt, Santa Justa, Santa Eulàlia de Ronçana, Sant Cristòfol de Pallars, l'Ametlla del Vallès, Sant Bartomeu de Mont-ras, Begues, Sant Feliu de Codina, Riells del Fai, Sant Mateu de Montbui i Palaudàries (ACA, Cancelleria, reg. 1560, fols. 1r-9r; 54r-76r).

42. ACA, Cancelleria, reg. 1560, fols. 42v-49v.

42 bis. ACM, pergami 674.

43. Rossend CARSELLACH, *Moià*, “Història de les comarques de Catalunya. Bages”, Edicions Selectes Parcir,

Dins de la dinàmica de redempcions jurisdiccionals, els tractes entre la corona i la ciutat recerquen l'evolució de les formes, estableixen la vinculació a la batllia amb totes les conseqüències jurisdiccionals⁴⁶ i culminen amb el desenvolupament de la mateixa fórmula del carreratge, segons accepta el primogènit reial el desembre de 1384.⁴⁷ Al llarg de 1385 prossegueixen les redempcions d'indrets del Vallès compensades mitjançant el carreratge amb Barcelona,⁴⁸ coincidint, durant els primers mesos de l'any, amb els tractes entre la corona i la ciutat sobre la incardinació de Moià. Els termes inicials, concordants amb la tònica d'aquell moment, són acceptats per totes les parts implicades: formalment el monarca renuncia a la vila per cedir-la a la ciutat, tot pactant, però, que la jurisdicció serà exercida pels oficials reials. Amb aquestes premisses, s'assoleix l'acord i, coherentment, el conseller de Barcelona, Joan Desvall, es desplaça a Moià el penúltim dia de maig de 1385, per prendre possessió de l'indret mitjançant una cerimònia que comporta resseguir les portes de la vila, la cort local i proclamar una crida sobre les mesures.

En aquest context, de carreratges vallesans i d'una seu sotsvicarial admesa en carreratge de la capital del país, és clar que les temences barcelonines per la complexitat igualadina —entorn cardonenc, fragmentació interna— i per la ubicació en un radi d'influència no immediat, ja no poden allargassar més la resolució de la qüestió mantinguda oberta des de 1381. Així doncs, just després d'aplicar el carreratge de Moià, s'entra en la fase resolutiva de la petició d'Igualada, tot oferint-hi un plantejament i un tracte idèntic. L'acceptació de Barcelona el juny de 1385 explica el privilegi reial del 9 de juliol de

44. Antoni PLADEVALL, *Moià*, “Gran Geografia Comarcal de Catalunya”, 2, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1982, p. 184.

45. Flocel SABATÉ, *Vegueries i sotsvegueries...*

46. AHCM, Fons Veguer, llibre 1398, sense numerar.

47. ACA, Cancelleria, reg. 1802, fol. 1v.

48. ACA, Cancelleria, reg. 1560, fols. 76r-93v.

1385, que atorga definitivament el carreratge com una concessió als igualadins.

D'acord amb el model propi de les recuperacions jurisdiccionals, la jurisdicció superior a Igualada se cedeix a la ciutat de Barcelona —*iurediccionem alta et baxia, mero et mixto imperio eiusdem sint adquisiti civitati Barchinone*—, però els oficials que l'exerciran seran designats pel rei —*nos possemus ponere et constituere officiales in dicta villa qui iurediccionem predictam exercerunt*—. Res no canviarà en el funcionament de la cort batlliar, que explícitament ha de continuar procedint segons *nunc fieri assuetum*, a la vegada, però, que el batlle reial d'Igualada estarà formalment sotmès als consellers de Barcelona i a l'oficial districtual reial barceloní —*totaliter submissi vicario et consiliariis dicte Civitatem Barchinone*—. Llevat dels requeriments a engruixir la host ciutadana, aquesta omnímoda capacitat del veguer de Barcelona no té cap ressò pràctic, però l'equilibrada definició exemplifica amb nitidesa la incidència de la formulació municipal en el discurs del poder reial, la imbricació ciutadana en els oficials del sobirà i, en definitiva, que la millor garantia per a l'homogeneïtat jurisdiccional reial no es pot sustentar en el sobirà sinó en l'actuació municipal o, més clarament expressat, en el discurs de la jurisdicció reial formulat des de l'entorn dels municipis.

Per aconseguir, doncs, que la vila resti fixada en l'àmbit del monarca i que sigui per sempre més un batlle reial qui faci costat a l'abacial en la cort comuna, s'ha extret formalment del domini del sobirà i s'ha situat en la plena possessió de Barcelona, als consellers de la qual els igualadins *teneantur, respondeant et eis pareant et obediant ut domini naturalibus eorumdem*. En aquesta aparent paradoxa, els habitants d'Igualada seran regits pels oficials i per la jurisdicció del rei, però hauran de retre homenatge de fidelitat als consellers de Barcelona talment com ho farien si haguessin estat cedits a un baró, raó per la qual el sobirà allibera de l'obediència que fins ara li devien els igualadins —*sacramento et homagio naturalitate et fidelitate quibus nobis sit astricti seu*

modo quolibet obligati— per tal que l'atorguin als consellers de Barcelona, als quals *habeant se facere homines proprios dictorum consiliariorum nomine ipsius civitatis et teneantur et habeant prestare sacramentum et homagium ut vassali seu subditi dictis consiliariis*.⁴⁹ I no obstant això, el sobirà mantindrà a Igualada els mateixos drets de què gaudeix a Barcelona —*habeamus in eadem villa et in probis hominibus et universitate eiusdem ea omnia iura que habemus in et super dicta civitate Barchinone et in probis hominibus et universitate eiusdem quoquomodo*—, incrementat encara amb el manteniment del règim fiscal anteriorment existent a Igualada. Els igualadins envigoriran ara la host de Barcelona en seguir la bandera de la ciutat *tam hoste regali quam vicinali*, alhora que reforçaran el parer expressat pels representants barcelonins en els afers polítics, començant per la presa de postures a les corts generals.

Els acords blinden jurisdiccionalment Igualada, de tal manera que el monarca no podrà cedir la vila perquè pròpiament no li pertany. Malgrat la definició de pertinença jurisdiccional, el tracte ofert per Barcelona a Igualada serà, a l'igual que en els altres casos similars, el corresponent a un vincle de carreratge i no pas de senyoriu. Resta prou evident a partir de 1391, quan la primera ciutat del país assumeix el domini senyorial sobre Tàrraga, Vilagrassa, Terrassa i Sabadell, tot evidenciant un altre nivell de possessió, que implica la designació d'oficials i la ineludible necessitat d'immiscir-se en els afers de govern.

4. EL CERIMONIAL D'INCORPORACIÓ DE LA VILA D'IGUALADA EN EL CARRERATGE DE LA CIUTAT DE BARCELONA⁵⁰

El privilegi reial emès per Pere el Cerimoniós el 9 de juliol de 1385 omet, evidentment, l'evolució del context inherent al retard de quatre anys en

49. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 162-163.

la concreció del carreratge i s'expedeix com un privilegi concedit pel sobirà a la vila d'Igualada a petició dels seus habitants.⁵¹ Un cop a la vila, els síndics de la població trameten a Barcelona, com a procurador seu, el notari Francesc Rovires. Aquest arriba a la ciutat el 29 de juliol⁵² i s'adreça als consellers —Joan Serra, Jaume Burgès, Ramon Desvall, Pere de Sitges i Guerau de Palol— *requirendo humiliter eosdem venerabiles consiliarios quatenus nomine dicte civitatem ea acceptarent*. Els magistrats barcelonins, tal com estava acordat, exposen el document al Consell de Cent, fent de *predictis plenaria relatione*, i és aprovat immediatament, segons recull en acta el notari del consell municipal, Andreu Figuera.⁵³ L'òrgan representatiu de la Ciutat s'ha compromès a defensar com a propis la vila i el terme d'Igualada i a no tolerar-ne la separació, tot exigint a canvi que a Igualada es faci ostentació dels signes de la ciutat i que les hosts vilatanes s'afegeixin a les ciutadanes quan hi siguin requerides. El mateix Consell de Cent designa dos dels consellers —Ramon

Desvall i Guerau de Palol— com a *speciales nuncios dicte Civitate* per rebre personalment el jurament de fidelitat dels igualadins, mitjançant una cerimònia que calca la mateixa que poc abans havia protagonitzat el mateix conseller Ramon Desvall el 30 de maig a Moià.

Així es fa el 9 d'agost del mateix 1385. El saig Bernat Vallès, *per sonum de ananfil*, proclama la convocatòria realitzada pels dos batlles —el reial Ramon de Ferraria i l'abacial Berenguer Salamó— que congrega la població a l'església de Santa Maria, *ut moris est universitatem dicte ville pro comunibus negociis convocarii*. L'assemblea general reuneix 162 caps de família, la identitat dels quals és degudament consignada pel notari. No hi són tots. Tanmateix, els presents són suficients per ser registrats amb l'habitual qualificatiu de constituir *la maior et sanior pars hominum*. Dels quatre síndics d'Igualada —Francesc Segrera, Jaume Vidal, Pere Oller i Pere Quintana— hi falta el darrer, absent de la vila. Com a testimonis actuen el rector de la parròquia, Bonanat Manyosa, el canonge de Vic Nicolau Morató, l'escrivà del racional de Barcelona Francesc Morató i el barceloní Domènec Falcena. La cerimònia se centra en la lectura per part del notari Pere Dalmases —en nom de l'escrivà del consell barceloní Andreu Figuera— del document reial sobre el carreratge, traduït al català —*linga layca ut contenta in ea melius ad scienciam venirent laycorum*—. Els assistents són deslliurats del jurament al monarca i han de retre jurament i homenatge als representats de Barcelona, amb explícit esment al seguiment de la host barcelonina. D'un en un, cada assistent jura davant dels evangelis i fa *homagium ore et manibus* als consellers de la ciutat. Berenguer Salomó també hi participa com a igualadí, bé que adverteix que no interpreta que vagi en perjudici del monestir de Sant Cugat, de qui ostenta la representació batliar.

Tot seguit, i d'acord amb les fórmules tradicionals en la cessió de viles, els dos consellers barcelonins, els tres síndics igualadins, els dos batlles, els testimonis i el notari es traslladen al portal

50. La manca d'un fons documental específic sobre el carreratge barceloní de què s'ha estat queixant la historiografia (Maria Teresa FERRER, *L'associació de municipis a l'Edat Mitjana. El carreratge de Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1999, p. 22) pot matisar-se gràcies a l'existència del fons miscel·lani conservat a l'AHCB, ric en detalls sobre el procés i el ceremonial del carreratge barcelonès i mantingut completament inèdit fins a la consulta que forneix el present treball (AHCB, C-V, caixa 2, plec solt).

51. Precisament, a Igualada la concessió reial serà inclosa entre els privilegis de la vila (Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p.144).

52. AHCB, Consell de Cent VI, vol. 1, full solt.

53. La divulgació local ha confós la concessió reial de 1381 amb aquest moment no produït fins al 1385 (Toni CORTÉS, *Igualada, primera vila "carrer" de Barcelona*, "La Veu de l'Anoia", XVI, núm. 857, [Igualada, 12 de febrer de 1999], p. 25), cosa que també obliga a corregir la bibliografia que esmenta Igualada com el primer carreratge de Barcelona (Maria Teresa FERRER, *Projecció exterior*, "Història de Barcelona", 3, Jaume Sobrequés, dir., Enciclopèdia Catalana

de Capdevila o de Cervera, contemplats per un nombrós públic encuriolit. A la porta, els síndics d'Igualada fan la cerimònia de lliurar les claus als representants de Barcelona, els quals, exemplificant-se com a nous senyors, *clausurant et aperuerunt portas dicti portalis*. Aleshores, davant *predictorum populi qui ibi erant in multitudine copiosa*, feren clavar l'escut de la ciutat de Barcelona a la capçalera de la porta. Els protagonistes de la cerimònia ja denoten, en la seva identitat, la peculiaritat de l'acte, perquè els consellers de Barcelona executen el paper dels nous senyors del lloc sense haver aportat pas els diners de l'adquisició i qui ho ha fet és la població de l'indret, malgrat que els seus representants desenvolupen un paper de senyors cessants que en cap cas no els pertocaria, en tant que la vila no els pertany i correspondria a un oficial reial cedir-la als nous senyors, cosa, però, que no es vol representar perquè, al cap i a la fi, tot es fa per retenir el lloc amb qui, formalment, l'està cedint.

Continuant el mateix cerimonial, des del portal de Capdevila o de Cervera es travessa la vila per anar a l'extrem oposat, al *portal de Barcelona*, on es repeteix la representació, amb la cessió de les claus, l'obertura i clausura de la porta i la fixació de l'escut de la ciutat al capdamunt de la porta. En acabar, tots van al portal septentrional, anomenat d'Òdena, on es reitera una operació idèntica. Igualment es fa, tot seguit, al quart portal de la vila, el del Llevador o de l'Abeurador. Són les úniques quatre portes que té la vila fins al 1440.⁵⁴ Recorregudes les entrades, tots plegats van a la cort dels batlles, on els consellers també reben les claus, com a senyors de la jurisdicció a la vila, tal com ho reben amb la fixació de l'escut de Barcelona a la porta. Immediatament, i per completar els indicadors del senyoriu sobre la vila, es té cura de la regulació dels pesos i mesures, que passen a ser homogeneïtzats segons el patró de la ciutat. Aleshores mateix els consellers de Barcelona

ordenen la divulgació de la solemne crida pública, convocada per mitjà de l'anafil: "*Ara oiats per manament dels honrats batles de la vila d'Aqualada; ordenaren los consellers e prohombres de la Ciutat de Barchelona que tota persona de qualque condició o stament sia que vene o compre en la dita vila o en los termes d'aquella alsunes cosas a pes o a mesura, que per tot lo present mes d'agost haia aportats ho fets aportar los dits pesos e mesures davant los mostaçaffs de la dita vila per veure e regonèixer aquells si seran bons, fermes ne leyls e per posar-hi lo senyal de la dita Ciutat, sots pena de V sous*".

Els consellers de la ciutat encara expressen el seu interès pels igualadins que no han comparegut a retre'ls jurament i homenatge. Per això es fa una nova crida pública i, al llarg del mateix dimecres dia 9, ells, acompanyats pels síndics de la vila, els testimonis i el notari, reben el jurament i l'homenatge d'uns altres 45 igualadins, *ore scilicet et manibus*, que també es fan constar amb el seu nom i, en la majoria dels casos, l'ofici, els quals es comprometen a respectar els Usatges de Barcelona i els Costums i Constitucions de Catalunya.

En 96 dels vilatans consignats s'indica l'ofici, cosa que ens permet apreciar una Igualada preferentment tèxtil, amb 16 teixidors, 9 sastres, 2 drapers, 3 paraires, 2 paraires de teles i 1 pentinador de llana, a més de 2 perpunters, 1 barreter i 1 cordiller. 4 *pelliperarii* es dediquen a vendre roba i pell, tot concordant amb un treball adober ben significatiu gràcies a la tasca de 13 artesans del calçat —*sutor*—, completats amb un parell de sabaters. Hi destaquen també 5 ferrers, 2 manyans, 2 espasers i 1 colteller. Hi ha 2 basters i 3 fusters; 2 fornors i 1 carnisser; 3 apotecaris, 1 metge i 1 barber; 2 advocats, 3 notaris i 1 escrivà; 2 mercaders i 2 traginors, a més de 2 hostalers. Alhora, es dediquen a la construcció 2 picapedrers, 1 guixer i 1 teuler. I encara cal comptar-hi el saig, el mateix per a la cort batliar i la sotsvicarial. (Vegeu l'apèndix que figura al final d'aquest article).

54. AHCI, Fons Municipal, Llibre de Privilegis, fol. 84r-v.

5. IGUALADA COM A CARRER DE BARCELONA

Igualada s'apressa a procedir a la observància i bona consuetut barcelonins i a assumir els signes identificatius de Barcelona. Així com les concessions que depenien de la corona s'havien posat en pràctica a partir del pagament efectuat al monarca el 1381, les lligades amb la ciutat es desenvolupen amb rapidesa a partir dels fets de 1385. Des d'ara els màxims magistrats locals adopten el mateix nom —consellers— i la mateixa data d'elecció anual —per Sant Andreu— que a Barcelona, i la cort batliar —i per extensió aviat el mateix consell municipal— substitueix l'escut tradicional amb les barres reials i el bàcul abacial pel de Barcelona, singularitzat per l'indicatiu local —les aigües—, talment com també es féu a Moià. A partir d'aquest moment, tot igualadí serà presentat arreu com a *ciudadà de Barchelona e vey e habitador de la vila d'Aqualada*, alhora que, en admetre un nou vilatà, la cort batliar *ffecit et constituit se hominem dictorum domini regis et monasterii ac verum civem civitatis Barchinonem vicinumque et habitorem dicte ville Aqualate que villa carraria fuit offerata predicte Civitatis ex incorporacione, acveccione et adviccione per illustrissimum dominum Petrum ultimum recolende memorie Aragonem regem*.⁵⁵

El vincle amb Barcelona és constantment remarcat des d'Igualada. Al llarg de la resta de l'edat mitjana, la defensa dels interessos de la vila i dels drets dels seus habitants permet retreure, amb reiterada complaença, que *dicta universitate Aqualate fuisse factam carrariam dicte civitatis Barchinone et eidem civitati fuisse unita, agregata et incorporata per serenissimum dominum regem Petrum recolende memorie ut consta per privilegia per eundem dominum regem dicte ville Aqualate facta et concessa et postea per serenissimos dominos*

reges Iohannem et Martinum confirmata, in vim quorum privilegiorum omnes homines et mulieres in dicta villa, habitantes et habitaturi sunt facti veri cives civitate Barchinone et ipsam villa et eius singulares possunt et debent uti, gaudere omnibus privilegiis usibus, libertatibus, immunitatibus et consuetudinibus dicte civitate Barchinone. Els representants locals es complauen a invocar la ciutat com a mare, segons el símil usual, fins al punt —sobretot a mesura que en el segle XV va augmentant el gust per les formes retòriques— d'adreçar les lletres trameses *als molt honorables e magnífichs senyors los consellers de la insigne ciutat de Barchelona, mare nostra*.⁵⁶ Per això, la vila retreu les malfiances de la ciutat, que semblen contradir l'obligada *afecció maternal, presumint per la filla e no contra ella*,⁵⁷ alhora que el 1472, en concloure's la guerra civil, reclama no ser exclosa dels tractes que s'assoleixin —*com a fills nos recomanam supplicant-vos sia de vostra benignitat que en los actes e capitulacions entre la prefata magestat e aquexa ciutat celebrats o celebradors, vullats tractar aquesta vila e universitat com a filla vostra e d'aquexa ciutat e en aquells esser compresos e entesos, segons per deute maternal vers nosaltres sou tenguts*—, especialment tenint en compte que la vila s'ha sentit com a *òrfans e privats de la nostra mare en les nostres necessitats ab gemechs e plor lamentàvem dolent-nos de la privació de nostra mare*.⁵⁸ De forma més concreta i sobretot al començament, el govern local trasllada al barceloní consultes, com en l'establiment de censals morts el 1386 i, encara més, arran de tensions tant amb l'entorn baronial com en l'interior fragmentat en bàndols.

De Barcelona estant, s'informa a Igualada d'afers que poden afectar mútuament, com en les diverses lletres adreçades *als molt honrats e savis*

55. AHCI Fons parroquial. Cort del batlle, 13, llibre 1, full solt; 231, llibre 1391, fol. 22v, entre molts altres exemples.

56. AHCI, Fons municipal, llibre de Universitat 1473-1474, fols. 104r i 19v, respectivament.

57. Maria Teresa FERRER, *L'associació de municipis...*,

senyors los concellers de la vila d'Agualada arran de la presa de Castellví de Rosanes el 1411 o al voltant de la coetània convulsió en la successió al tron.⁵⁹ Però es reacciona amb calculada prudència respecte dels afers de govern. Els requeriments locals són respostos amb invocacions a la pròpia responsabilitat pel que fa a les divisions internes i amb exigència de prudència en les relacions exteriors, per tal de no abusar del lligam amb Barcelona. Per això, el 1409, la intervenció d'aquesta per empènyer el trentenari amb representació paritària de les tres mans —10 per cada mà— es fa a petició local i expressada des la ciutat com allò que *pregam vos e us consellam*, deixant sols oberta la possibilitat que, en cas de no arribar-se a un acord entre els igualadins, aleshores el govern barceloní, *per lo càrrech que aquesta ciutat ha d'aquexa vila, hi metrem les mans, e ab lo senyor Rey farem ben castigar aquels qui torbaran lo bon orde de la dita vila, car no stà en rahó que per lur desordenada voluntat e affecció, tal vila se perda o vinga a gran decahiment*.⁶⁰

Intervenir en el regiment d'Igualada comportava dues qüestions en les quals Barcelona no volia veure's atrapada: la greu fractura interna de la societat igualadina, fortament sacsejada per la divisió en bàndols, i la col·lisió amb el comte de Cardona, inevitable per l'entramat jurisdiccional de la regió. Molt clarament, la ciutat vol evitar aquesta topada. Són molts els interessos de burgesos barcelonins en els extensos dominis cardonencs, els quals es veurien amb facilitat afectats en cas de sortir en defensa d'Igualada. En realitat, allò que està succeint és una altra aparent paradoxa en relació amb el discurs oficial, tot posant en evidència les contradiccions del poder. Perquè, a tenor del

principi de solidaritat municipal, si els igualadins són veritables ciutadans de Barcelona, qualsevol ofensa efectuada contra un d'ells és un greuge a tots els barcelonins, cosa que justificaria, davant de la fatiga de dret, tant les actuacions en some- tent conjuntes d'igualadins i barcelonesos com els processos de marca contra qualsevol dels súbdits sotmesos a l'altra jurisdicció. Aquest panorama, que seria un simple corolari dels plantejaments teòrics, no es produirà, perquè des de Barcelona es tenen massa interessos en joc.

Vetllar per la incidència a la Conca d'Òdena continua essent, doncs, responsabilitat del govern local igualadí. La fragmentació jurisdiccional hi anul·la la intervenció del sotsveguer, que s'ha de centrar a la vila, tot justificant la fusió amb el batlle reial estipulada el 1381. Tot i que els límits de la demarcació no es modifiquen, l'esment de la Conca d'Òdena desapareix de la titulació sotsvicarial, no pas per desús del corònim sinó, en gran part, perquè l'acapara el senyor jurisdiccional dels seus castells, el comte de Cardona. Les autoritats locals d'Igualada no desatenen, però, la regió sotsvicarial, i explícitament mantenen les estratègies per revitalitzar la seva influència sobre la demarcació mitjançant la pretensió d'incorporar-hi termes castrals aliens al domini cardonenc, com són Jorba, Tous, Fiol, Roqueta, Clariana, la Goda, Ardesa, Rubió i Miralles.⁶¹

Atesa tant la imbricació entre els oficials reials i els magistrats locals com el lligam de les seus vicarials amb les seves demarcacions, és clar que la cessió de la vila d'Igualada a la ciutat de Barcelona ha de comportar també el trasllat de la sotsvegueria, bo i més quan s'ha determinat que el batlle local, que a més és ara el sotsveguer, ha de tenir com a senyor superior el veguer de Barcelona. En conseqüència, un any després de l'establiment del carreratge, el 16 d'agost de 1386, Pere III, a petició i a costos dels representants igualadins, extreu la sotsvegueria d'Igualada de la

58. AHCI, Fons municipal, llibre de la Universitat 1474, fol. 10v.

59. AHCI, Fons municipal, llibre de la Universitat 1412, fols. 1v-5v.

60. AHCI, Fons municipal, llibre de la Universitat 1409, fol. 9r-v.

61. Flocel SABATÉ, *Vegueries i sotsvegueries...*

vegueria de “Vilafranca i el Penedès” i la ubica en la de Barcelona.⁶² Que el disseny del poder reial s'està teixint en un equilibri entre les forces municipals i baronials resta clar en aquest canvi: per primera vegada, una sotsvegueria no ocupa l'extrem singularitzat d'una demarcació major —en tant que la vegueria de Barcelona ni tan sols és limítrofa de la Conca d'Òdena—, però la imbricació de les respectives capitals justifica la modificació. L'únic lligam usual i efectiu entre la sotsvegueria i la vegueria, consistent en el judici de taula que cada tres anys analitza l'actuació dels funcionaris, convoca ara els oficials d'Igualada no pas a Vilafranca sinó a Barcelona. Igualment, en emprar les demarcacions vicarials per a recaptacions generals aprovades en corts, Igualada i la Conca d'Òdena deixen de gestionar-se des de Vilafranca i s'executen amb Barcelona.

Dins d'aquesta dinàmica, el monarca passa a advertir al veguer barceloní, durant els anys inicials del carreratge, de concessions que afecten Igualada, notificacions dotades d'un gest significatiu però merament formal, tal i com es manifesta el 1392 arran de les modificacions en el calendari de la fira, l'almodí i el pesador.⁶³ Els sotsveguers, grim pant sobre la puixança municipal de les diferents seus sotsvicarials, ja havien afermat, a les primeres dècades del segle XIV, el protagonisme en la demarcació tot foragitant-hi l'actuació ordinària usual del veguer. Aquesta dinàmica serà igualment respectada per l'oficial barceloní, que no té cap interès a intervenir a la vila, i sols ho farà en convocatòries de la host, per a les quals en determinades ocasions fins i tot es pot traslladar a Igualada, com el 1473 amb motiu de la campanya per recuperar el Rosselló.⁶⁴

Garantida així la seva pròpia gestió, el simbolisme de la pertinença a la primera ciutat del país és desitjat per les autoritats igualadines. Per

això són aquestes les que demanaran i costejaran al rei que el lligam amb la vegueria de Barcelona es reflecteixi en la titulació del veguer, tal i com concedeix Martí l'Humà el 1398, en disposar que l'oficial districtual barceloní s'intituli *vicarium Barchinonae, Aqualatae, Vallensis, Modilian et Modilianensi*,⁶⁵ titulació que col·loca Igualada immediatament rere la capital i que es mantindrà fins a la fi del sistema vicarial.⁶⁶

Els magistrats igualadins combinen l'assumpció del protagonisme sobre la vila i de la projecció damunt la regió amb la invocació del lligam amb Barcelona. És el govern local d'Igualada qui el 1400 discuteix amb Cervera sobre la inclusió demarcacional de Clariana i la Goda,⁶⁷ però en demanar, en aquest context, el privilegi reial d'inalienabilitat de la sotsvegueria, es fa constar explícitament que els indrets especificats no es podran separar de la sotsvegueria d'Igualada i de la vegueria de Barcelona.⁶⁸

Alhora, tot i que els representants igualadins havien acceptat els contundents retalls de no poder-se acollir als beneficis fiscals gaudits per la ciutat i desconeguts a la vila, aquesta immediatament es mostra atenta als avantatges tributaris de la nova situació. Ja el 1388 s'oposa al pagament del coronatge a Joan I.⁶⁹ A més, les limitacions imposades pel monarca per tal de no minvar els ingressos de la corona no inclouen les exaccions que no afecten el sobirà, tal i com s'afanya a interpretar la vila en negar-se a pagar la cena de presència a l'infant Martí, que la demanava com a hereu del tron en passar per la vila el 1389 i el 1390. Arran de la divergència d'interpretació, cal la intervenció reial el 1390 per recordar que els igualadins *sint et censeantur veri cives Barchinone*,

62. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 142-143.

63. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 183, 198, 199.

64. Joan SEGURA, *Història d'Igualada...*, I, p. 421.

65. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 145.

66. José SERRA ROSELLÓ, *Cronología de los “veguers” de Barcelona*, “Documentos y Estudios”, V (Barcelona, 1961), p. 13-23.

67. AHCC, llibre del Consell 1401, fol. 17r.

68. ACA, Cancelleria, reg. 2195, fols. 65r-66v.

et gaudeant ipsa villa et eius habitatores omnibus libertatibus, privilegiis et immunitatibus concessis et concedendis, quibus dicta civitas Barchinone et eius cives gaudi fierunt et gaudent et gaudebunt quandocumque. El 1392 Joan I haurà de tornar a recordar que la vila d'Igualada, com a integrant de Barcelona, a *prestacione dicte cene et quarumcumque aliarum cenarum libera est et immunis*. El mateix any, el rei explícitament aprova l'aplicació de les mesures barcelonines: *concedimus et licentiam ac facultatem plenariam impertimur quod possitis mutare et tenere de cetero quarteria et alias mensuras civitatis Barchinone, cuius dicta villa est vicus et carraria.*⁷⁰

També s'aprofita el carreratge amb Barcelona per limitar els deures militars, considerats, com a tot arreu coetàniament, força onerosos. El privilegi reial de 1384, que especificava que la mobilització militar d'Igualada havia d'efectuar-se al costat de Barcelona,⁷¹ serveix per rebutjar altres convocatòries. De manera ben explícita, la invocació d'aquest privilegi permet rebutjar, el 1419, la petició d'ajut del veguer de Cervera per participar en la host contra el domini cardonenc de Torroja,⁷² el particular punt de fricció dels cerverins amb el comte de Cardona.

La condició de carrer facilita actuacions conjuntes amb altres poblacions sota la mateixa condició i amb problemàtiques similars, tal com es fa el 1394, quan la problemàtica del pagament de la lleuda s'aborda des d'Igualada *ensemper ab los promens de la vila de Moyà e dels lochs de Cardedeu e de Vilamayor.*⁷³

L'objectiu primordial del carreratge, la inalienabilitat de la vila, s'assoleix plenament. El lligam establert en els tractes aprovats el 1385

impedeixen materialitzar les cessions amb què la corona pretenia afavorir, el 1412, de nou el comte de Cardona i, el 1472, Alfons, el fill bastard del rei Joan II erigit en mestre de l'orde de Calatrava.⁷⁴ El suport barceloní també afavoreix Igualada, bé que sense gaires estridències, quan el 1510 s'oposa a la pretensió del titular de Cardona d'extreure els seus dominis a la conca de la sotsvegueria per traslladar-los a la vegueria del Bages, on hi comptava amb el gruix dels dominis. En realitat, l'ajut de Barcelona no és una simple conseqüència dels deures contrets, ni tan sols per raó dels termes clarament assumits el 1385, perquè en altres casos la ciutat ha cedit a la pressió reial i baronial.⁷⁵ En canvi, si vetlla per Igualada és perquè continua essent vàlid, per a la ciutat, el suport polític i armat que es deriva de la vinculació establerta. Els episodis del segle XV esdevenen ben emblemàtics, amb la vila netament posicionada al mateix costat de Barcelona, el contrari del comte cardonenc.

La particular lectura de la relació destaca perquè la col·lisió entre la capitalitat socioeconòmica d'Igualada sobre la Conca d'Òdena i els àmbits jurisdiccionals del cardonenc encara s'accentuen amb el temps. Ja en els anys immediatament posteriors a l'entrada en vigor del carreratge les obstruccions són molt contundents, amb greus maniobres del comte per boicotejar les trobades comercials a Igualada, inclòs el greu barrament de camins, tal com es denuncia el 1393. La manca de col·laboració jurisdiccional farà reiterar, al llarg del segle XV, les peticions a la corona per avalar l'actuació del sotsveguer en la conducció del sometent sobre els dominis baronials adversos en nom de la jurisdicció reial per perseguir delinqüents que *se recullen*

69. AHCI, Fons municipal, Llibre dels Privilegis, fols. 67r-68v.

70. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 122-126, 196.

71. AHCI, Fons municipal, Llibre dels Privilegis, fols. 93r-v.

72. Joan SEGURA, *Història d'Igualada*, I, p. 192-193.

73. AHCI, Fons municipal, llibre de la Universitat 1393-1394, fol. 66r.

74. AHCI, Fons municipal, llibre de la Universitat 1473-1474, fol. 17r-20v.

75. Maria Teresa FERRER, *Projecció exterior...*, p. 364-

*en alguna fortalesa o castell e, feta deguda requesta, lo senyor o batle del dit castell no volrà dar escorcóy, quod procedatur continuando dictum processum de suo curso, talando, diruendo et cremando usque quo malefactores tradantur o scorcoy detur aut dominus loci vel castri, vel baiulus, si dominus non est, se posuerit captum in posset subvicarii.*⁷⁶ Bé que les incursions s'efectuen per reclamar justícia, els participants no s'estan d'infligir tant mal com poden a l'adversari. Les actuacions, en realitat, posen en relleu les contradiccions vigents, en la mesura que es practiquen sota l'estendard de la ciutat de Barcelona sense que aquesta se'n senti afectada i sense que el comte, que participa del mateix joc, es queixi de manera efectiva contra el titular de la senyera que li envaeix els dominis tot reclamant justícia.

6. LA VIA OBERTA, ELS VECTORS DE FORÇA I EL JOC DEL PODER

El carreratge de la vila d'Igualada amb la ciutat de Barcelona configura l'encaix concret d'una peculiar problemàtica local i regional amb l'evolució global del poder i la jurisdicció, tot perfilant l'específica aportació a l'objectiu d'extreure el domini baronial i ancorar el reial.

Amb la petició formulada el 1381, la vila d'Igualada enceta unes vies que seran aviat recorregudes i consolidades per altres. Els termes d'aquest carreratge innoven respecte dels practcats a la propera Cervera i, en canvi, anuncien la dinàmica de redempcions jurisdiccionals empesa durant la mateixa dècada per les grans poblacions. Significativament, a partir de la proposta igualadina i de les redempcions de 1384, la ciutat de Barcelona assumeix el carreratge i el converteix en una de les seves pròpies vies de preeminència, tal i com afermarà durant la resta de l'edat mitjana. igualment, la visió del carreratge com una figura que també

pot protegir viles mitjanes, segons enceta Igualada en ser la primera capital de sotsvegueria que ho sol·licita, no sols es corrobora aviat per l'acord entre Mojà i Barcelona, sinó que es completa a la darrerria del segle amb seus com Copons i Prats de Segarra, bé que aquestes seguiran l'orientació i la fórmula pròpia de la seva capital administrativa i socioeconòmica, Cervera.

La represa, amb major vigor, de les redempcions jurisdiccionals a favor de la corona en el tombant del segle XIV al XV permet reveure, de forma més sistemàtica, l'ofertament de les mateixes garanties, amb els indrets redimits unint-se en carreratge a la capital reial⁷⁷ i amb contrapartides com la integració al referent ciutadà en cas d'incompliment de les promeses del sobirà.⁷⁸ La fórmula encetada de forma innovadora a Igualada el 1373, es va repetint, i propicia vincles similars prou notoris com l'establert el 1431 entre Tuïr i Perpinyà.⁷⁹ Igualment, acarar-se cap a Barcelona tot evitant altres capitalitats més tradicionals però de relació temerosa, serà una estratègia seguida per poblacions de les dimensions de Santpedor o de Calonge.⁸⁰

Alhora, les peculiaritats i paradoxes sumades en el carreratge igualadí posen en evidència el veritable joc del poder amb les respectives capacitats de cadascun dels participants. S'està retratant un poder reial que malda per afermar-se entre els dos vectors de força efectiva: el poder baronial i el poder municipal. El carreratge, vist així, és una estratègia municipalista, que articula i conjumina les solidaritats locals, condiona el discurs reial i contribueix a perfilar una determinada imatge del país. Esdevé, per tant,

77. Manuel GRAU, *Redempció de les jurisdiccions de la Vall de Bianya*, "Annals", sense numerar (Olot, 1984-1985), p. 98, per exemple.

78. AHCG XVIII. Llibre Verd, fols. 19v-20v.

79. Flocel SABATÉ, *Perpinyà, capital baixmedieval dels comtats de Rosselló i Cerdanya*, "La ville et les pouvoirs. Colloque du huitième centenaire de la charte de Perpignan", Université de Perpignan - Mairie de Perpignan, Perpinyà (en premsa).

76. Joan CRUZ, *Els Privilegis...*, p. 107-108.

una opció per la coalició de municipis, ahora que consolida la ciutat preeminent del país.

Després de la guerra civil (1462-1472), el carreratge de Barcelona resta ben tocat, a l'igual que altres fórmules com el veïnatge de Cervera.⁸¹ S'entra en una nova fase, que mostra una capacitat minvant en els municipis i un to puixant en nobles com el cardonenc, elevat a duc el 1491 i afermat en el segle XVI, tal com impressiona al viatger Cock en veure com el rei li respecta llicències no tolerades a cap altre *grande de España*.⁸² Les tensions entre la vila i el senyor de la Conca d'Òdena, per tant, es perllonguen irresolublement. La imatge del carreratge en els segles moderns, esllanguit fins a la Nova Planta el 1716, remarca l'enquistament de problemàtiques, la impotència de Barcelona per retenir la capitalitat del país i la decadència de les fórmules generades a l'edat mitjana, prou palesat en episodis com la demanda igualadina del suport barceloní per fer front al cardonenc el 1627, d'eixorcs resultats.⁸³

Malgrat aquesta situació pràctica, el carreratge esdevé objecte d'especial atenció pels juristes a la sortida de l'edat mitjana i durant els segles moderns,⁸⁴ coherentment amb la seva comprensió de Catalunya com la xarxa establerta per una desena de ciutats, segons escrivia Mieres.⁸⁵ Els canvis polítics de la divuitena centúria, que anul·len les institucions públiques justificadores del carreratge, no impedeixen que els juristes decimonònics continuïn copsant-hi el lligam a través del dret privat, tot prestant atenció, per tant, a

les particularitats de *Barcelona y demás ciudades que gozan de los privilegios de la misma*,⁸⁶ en apreciar el manteniment d'una unitat jurídica entre *los ciudadanos de Barcelona o poblaciones que disfrutaban de sus Privilegios*.⁸⁷ Aquest parer és mantingut pels diferents juristes,⁸⁸ fins que ja en el segle XX Guillem Maria de Brocà, convençut que el carreratge se circumscriu al dret públic com un moviment centrípet pel qual els diferents indrets sol·licitaven l'ajut i defensa de la capital, i després de recercar-ne infructuosament aplicacions en el dret civil —incloent la consulta a advocats igualadins—, conclou que *no cabe, empero entender (...) que la concesión de ser “calle de Barcelona”, saliendo de la órbita política, transcendiera al derecho privado y, por tanto, que por ella debiesen comunicarse a las poblaciones agraciadas las instituciones o reglas de Derecho civil que por privilegio o costumbre existieren en Barcelona*.⁸⁹

83. Núria SALES, *Projecció exterior*, “Història de Barcelona”, 4. Jaume Sobregués, dir., Enciclopèdia Catalana -Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1992 p. 374-376.

84. Jacobus MARQUILLES, *Commentaria super Usaticis Barchinonensis*, Luschner, Barcinonae, 1505, fol. 119r; Accacium de RIPOLL, *Variae juris resolutionum multis diversorum Senatus Decisiones illustrationes quamplurimae constitutiones Cathaloniae declarantus*, Prost, Lugdunum, 1630, cap. VII, núm. 327; Joannis Petri FONTANELLAE, *Sacri senatus Cathaloniae decisiones*, Lacavallería, Barcinonae, 1639, Desic. 578, cap. 19.

85. Thomas MIERES, *Apparatus super Constitutionibus Curiarum Generalium Cathaloniae. Pars Secunda*. Sebastiani a Cormellas, Barcinonae, 1621, p. 146.

86. Pedro Nolasco VIVES, *Traducción al castellano de los Usages y demás derechos de Cataluña que no están derogados o no son notoriamente inútiles*, II, librería del Plus Ultra, Barcelona, 1864, p. 201; IV, librería del Plus Ultra, Barcelona, 1867, p. 277.

87. Manuel DURAN y BAS, *Memoria acerca de las instituciones del Derecho Civil de Cataluña*. Imprenta de la Casa de Caridad, Barcelona, 1883, p. 176.

88. Guillermo M. de BROCÀ y Juan AMELL, *Instituciones del Derecho Civil catalán vigente*, I, Imprenta Barcelonesa, Barcelona, 1866, p. 56; Juan MALUQUER, *Derecho civil de Barcelona y su término*, La Renaixensa, Barcelona, 1889, p. 19; Arturo CORBELLA, *Manual de Derecho Catalán*, Viuda de Vidiella y P. Casas, Reus, 1906, p. 160-161; José PELLA, *El Código Civil de Cataluña*, I, Joaquín Horta, Barcelona,

80. Maria VILAR, *Estudi de capítols per la llució jurisdiccional de Calonge*, “Estudis sobre temes del Baix Empordà”, 3, (Sant Feliu de Guíxols, 1989), p. 111.

81. Flocel SABATÉ, *Eixos articuladors del territori medieval català*, “V Congrés Internacional d'Història Local. L'estructuració territorial de Catalunya (Barcelona, 1999)”, L'Avenç-Diputació de Barcelona (en premsa).

82. Henrique COCK, *Relación del viaje hecho por Felipe II en 1585 á Zaragoza, Barcelona y Valencia*, Librerías París-Valencia, València, 1994 (facsimil ed. Madrid, 1876),

El manteniment d'aquest parer per part d'autors com Antoni Borrell o Fèlix Duran i Cañameras⁹⁰ no ha obstat perquè altres juristes es plantegessin clarament si eren aplicables, a les viles que havien estat carrers de Barcelona, les escasses *normas del Derecho civil barcelonés cuyo contenido no rige en toda Cataluña*.⁹¹

Al marge d'aquestes petges del lligam establert, el carreratge, en el seu origen, s'emmarca en les estratègies de la baixa edat mitjana, just quan el poder municipal incidí més plenament en el disseny del país. En optar pel carreratge, la vila d'Igualada perfila una específica opció social i política. Una opció que adopta uns trets concrets en inclinar-se cap a Barcelona, reflex d'una tria puntual en la geoestratègia política regional. Accentua, doncs, una inclinació coincident amb lligams socioeconòmics prou nítids en negocis i deutes de diferents vilatans i tracta de fer participar la vila de l'aixopluc de la primera ciutat del país.⁹² Al mateix temps, és clar que comporta una opció que allunya les altres possibles, situades a Vilafranca del Penedès —no desitjada per temor a la dependència vicarial—, Manresa —no es renova la forta relació d'inicis del segle XIV— i Cervera —vista amb temor per la progressió sobre espais propers—.

Igualada, carrer de Barcelona, és, doncs, quelcom més que un títol. És el retrat d'un temps i la crònica d'una decisió assumida pel igualadins d'aleshores davant de problemàtiques pròpies

d'aquells segles anomenats medievals i, alhora, en certa manera no tan distants de les preocupacions actuals.

---

89. Guillermo M. de BROCA, *Historia del Derecho de Cataluña especialmente del civil y exposición de las instituciones del Derecho Civil del mismo territorio en relación con el Código Civil de España y la jurisprudencia*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1985 (facsimil, 1918), tom I, p. 338-341.

90. Antoni BORRELL, *Dret Civil vigent a Catalunya*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1923, tom I, p. 30-31; Fèlix DURAN I CAÑAMERAS, *Conferències sobre varietats comarcals del Dret civil català*, Barcelona, 1932, sense numerar.

91. José MAURI SERRA, ¿*El Derecho Civil especial de Barcelona, rige en la Garriga?*, "La Notaría", LXXX (Barcelona, primer trimestre de 1945), p. 139.

---

92. Joan Mercader, en apreciar la relació jurídica i socioeconòmica valora que "*tota la història d'Igualada, fins al 1714, és la d'aquesta supeditació, volguda i gustosament sentida a la capital del Principat; en cap dels grans moments de la història catalana (revolta contra Joan II, guerres dels Segadors i de Successió) la vila d'Igualada no li va fer mai defecció*" (Joan MERCADER, *La ciutat d'Igualada*, Editorial Barcino, Barcelona, 1953, p. 48).

APÈNDIX I

A) Igualadins que reten jurament d'homenatge als ciutadans de Barcelona el 9 d'agost de 1385 a l'església de Santa Maria.

FFRANCISCUS SEGRERA, bosserius
IACOBUS VITALIS
PETRUS OLLARII, sindici dicte ville

PETRUS OROMIR, iurisperitus
IOHANNES DE COLLEDESANÇA
PETRUS ARTIGO
GUILLELMUS DE ROGES, textor minor dierum
BERNARDUS SENEHUJA, fusterius
GUILLELMUS SPELT, sartor
PETRUS ARTIGO, minor dierum
BERNARDUS GERALDI, fusterius
IACOBUS CARDO
BERENGARIUS CORNET, draperius
PETRUS SABATA, perpunterius
PETRUS ALAMANY, sartor
PETRUS MATHEU del Lavador
BERENGARIUS DE GRADU, sabaterius
BERENGARIUS DE MALSOLER
PETRUS ARTIGO, sutor
PETRUS COMPANYY
VINCENTIUS GLEVADES
PETRUS AMAT IUNIOR
GUILLELMUS OLLER
FFRANCISCUS SALA SENIOR
PETRUS TERRAGONA, manyanus
RAYMUNDUS DE FFERRARIA, predictus (batlle reial)
IACOBUS BARRUFET
BERENGARIUS SALAMONIS, predictus (batlle abacial)
BERENGARIUS CAROSA, textor
BERNARDUS QUERALT
GUILLEMUS MATHOSES
GUILLEMUS ÇA VIASTROSA
ARNALDUS VIVES, sutor
PETRUS REVERDIT, basterius
BERNARDUS DE COLIBERT, barberius
GUILLELMUS ROVIRES
PETRUS PONCII
PETRUS DE TORRAMIYA
IOHANNES FERRARII
ARNALDUS VECIANA
IOHANNES ROVIRES, perator
BERENGARIUS TRAVER
FFRANCISCUS RAMONELL
IACOBUS OLLARII, sutor
GUILLELMUS TUGUL
PETRUS MERTÍ DE CABRENY
NICHOLAUS NOGUER
PETRUS DE SOQUERRAT

PETRUS VIVES
IOHANNES PERDIGÓ
PETRUS NITALIS de la Esgleya
ANTHONIUS FFILIPÍ
RAYMUNDUS MATHOSES
BERNARDUS PEDRISSO, faber
PETRUS COLIBERT
GUILLELMUS DE PRATO
THOMAS BARRUFET
BERNARDUS RIBA, faber
GUILLELMUS QUEROSA
LAURENCIUS SALELLES, teulerius
GUILLELMUS CASTELLAR
RAYMUNDUS NATHO, cultellerius
RAYMUNDUS RAQUEL
PETRUS DE ORPÍ, mercator
GUILLELMUS SABATERII
GUILLELMUS IANONESII
GUILLELMUS RUBEI
BERNARDUS DE FONTDELOP
PETRUS DE SANTA CRUCE, perator
RAYMUNDUS DE COLLE, fisicus
PETRUS FFERRARII, hostalerius
ANTHONIUS FFERRARII, notarius
BERENGARIUS CARRERA
IOHANNES MIRÓ
PETRUS SOLANELLES, spaherius
PETRUS MAGISTRI, sartor
IOHANNES DE PODOLO, apotechatius
BERNARDUS ROSSETA, lapicida
BERENGARIUS DE COLLEDESANÇA
PETRUS SALELLES, tragnerius
PETRUS DOMINGO
GUILLELMUS IANERII
PETRUS BIOSCHA
PETRUS SALELLES, sutor
RAYMUNDUS ALIÇO, sutor
PETRUS MERCADAL, lapicida
FFRANCISCUS MERTÍ DE CREBEY
BERNARDUS DE APIARIA, spaherius
BERNARDUS PEDRIÇA, apotecharius
PETRUS AMAT, sutor
RAYMUNDUS HUGUET, sabaterius
PERICONUS DE CUYRACERES, textor
IACOBUS DE ALTOFOLIO, perator
ANTHONIUS FFERRARII, sutor
BARTHOLOMEUS MEGRÍ, sartor
PERICONUS BARGAYO, sutor
FFERRARIUS MOYA
PETRUS MATESTACH, sutor
ANTHONIUS VITALIS, textor
BERNARDUS VUYASTROSA
BERNARDUS SALA, sutor
PETRUS CARRERA
GUILLELMUS ÇA VIASTROSA, iunior

ARNALDUS SALA, fusterius
 ARNALDUS DE TORRENTIBUS
 BERNARDUS DE VALLCORBA
 FFRANCISCUS ROVIREs, notarius
 PETRUS ARBOCAR
 PETRUS DE VALL DE LORT
 BERENGARIUS VITALIS, perpunterius
 IACOBUS TORRA, faber
 PETRUS VIVES, sutor
 PERICONUS DOMINGO de ante ecclesie
 PETRUS SABATA, textor
 BERNARDUS CORNETI, textor
 IACOBUS RIPOLL, pintanerijs
 SIMON FONROY, perator panorum
 IACOBUS DE EXERTA
 GUILLELMUS IANERII, iunior
 PETRUS CASTELLI, scriptor
 PETRUS DE GLEVADES
 FFRANCISCUS FFERRARII, sartor
 GUILLELMUS DE ROGEO de vico ecclesie
 PETRUS MONGE, sartor
 PETRUS RAMONELL, textor
 PETRUS BERTRAN, alter Periquer
 BERNARDUS VALTANELLI
 FFRANCISCUS MORAGUES, pelliparius
 BERNARDUS SALA, iunior
 IACOBUS SABATERII, maior dierum
 PERICONUS FFERRARII, filius Geraldi Ferrarii
 PETRUS MUSETI, alter Hereu
 IACOBUS CINIA
 FRANCISCUS LEDO, pelliparius
 FFRANCISCUS MONGE, sartor
 GUILLELMUS ROVIREs de vico Novo
 ANTHONIUS ALAMANY, perator panorum
 PERICONUS VITALIS de Portali Otine
 GUILLELMUS GERONA, basterius
 DALMACIUS MERCADERII
 BERENGARIUS DE FURNO
 FFRANCISCUS SALA, alter Padrolo
 BERENGARIUS TRICERII, capellerius
 BERENGARIUS GRANELL
 PETRUS PERET, textor
 PETRUS CORNETI, draperius
 IACOBUS DE SOLANLOCH
 BERNARDUS ARAGONÈS
 RAYMUNDUS TERRAGÓ, textor
 THOMAS DE MANSO
 PERICONUS DE ORPINO, notarius
 FFRANCISCUS SOLERII, iurisperitus
 PERICONUS DE COLLDESANÇA
 FFRANCISCUS RAMONELL, textor
 PERICONUS MENRESA
 ANTHONIUS ARAGONÈS, textor
 IACOBUS LOBERA, sartor
 ANDREAS RIBA, textor

BERENGARIUS CARRIÓ, sutor
 PERICONUS BARRUFETI
 BERNARDUS VALLESII, sagio

B) Igualadins que reten jurament d'homenatge als ciutadans de Barcelona el 9 d'agost de 1385 amb posterioritat a la cerimònia de l'església de Santa Maria

GUILLELMUS FFERRARII
 ARNALDUS CATARRO, sutor
 PETRUS TORRA, pelliperius
 BERENGARIUS CARDONA, guixerius
 BERNARDUS ARDESA, sartor
 BERNARDUS ALAMANNI
 ARNALDUS DE ROGES, textor
 RAYMUNDUS DE CANALETES
 BERENGARIUS GUARRO
 PERICONUS TORT
 GUILLELMUS PEDRIÇA
 PETRUS PLANA, faber
 PERICONUS CORNET, textor
 PETRUS APRILIS
 BERENGARIUS VITALIS
 IACOBUS SABATERII, iunior
 IHONANES DE UNGARIA, faber
 BERNARDUS FFERRARII, alter Passada, textor
 ANTHONIUS GRANELL, hostalerius
 IACOBUS CALCATARRA
 BERNARDUS CABRERIA
 FFRANCISCUS CORDER, corderius
 BERENGARIUS PARROT
 ARNALDUS CORBERA
 PETRUS DE MONTESQUIU, textor
 DALMATIUS BALAGARII, fornerius
 VINCENTIUS BIOSCHA
 BARTHOLOMEUS PEDRIÇA, apothecarius
 RAYMUNDUS CARRIÓ
 IOHANNES SEGUERRATÓ
 BARTHOLOMEUS BRUNET, manyanus
 PERICONUS BALAGUER
 ANTHONIUS MAIOR
 VICENTIUS COSCÓ
 ARNALDUS CASTELL
 FFRANCISCUS FFERRARII
 ARNALDIS BEURAT, fornerius
 BERENGARIUS SOLÀ
 PETRUS DE NANINA
 PERICONO SALELLES, mercator
 ROGERIUS SALELLES, pelliperius
 PERICONUS SALA
 PETRUS PELLICERII
 PETRUS SABATERII, treginarijs
 PETRUS VITALIS, carnicerius

(AHCB C-V, caixa 2, plec solt, sense numerar)

APÈNDIX II: GLOSSARI

ALBERGA. Exacció consistent en el deure dels súbdits a acollir el respectiu senyor o a aportar una quantitat equivalent a la despesa, l'exigència de la qual va comportar tensions significatives en el segle XII.

ALMODÍ. Lloc on es controla i regula la mesura dels cereals amb què es fan tractes a la vila.

ANAFIL. Trompeta recta i molt llarga emprada per a les convocatòries i crides públiques —especialment les que es volen dotar d'una solemnitat especial— en els carrers de les ciutats i viles medievals.

CASTLÀ. Encarregat de mantenir en bon estat un castell i de servir en armes el seu senyor en cas de ser-hi requerit, a canvi de gaudir perpètuament de l'ofici i de rebre unes propietats i uns drets d'exacció sobre la població del terme del castell, com sol ser la percepció del delme.

CASTRAL. Relatiu al castell. *Terme castral.*

CENSAL MORT. Contracte pel qual una persona o entitat —el venedor— assumeix l'obligació de pagar perpètuament una determinada quantitat de diners en uns terminis especificats a una altra —el comprador— a canvi d'una suma econòmica oferta inicialment per aquest. Així es pot formular com una compravenda una operació de crèdit, per evitar les malfiances morals contra aquestes. Es difon amb les dificultats econòmiques del segle XIV, centúria en què serà també assumit pels governs locals i generarà una via usual de deute públic.

CENA DE PRESÈNCIA. Exacció que les poblacions no exemptes per privilegi havien d'oferir anualment al sobirà o al seu hereu en cas que aquest s'hi desplaçés.

CORONATGE. Exacció que els súbdits han d'oferir al monarca amb motiu de la seva coronació.

FADIGA DE DRET. Denegació de justícia per part de l'autoritat corresponent, cosa que esdevé usual en cas que demandant i demandat pertanyin a jurisdiccions diferents i que justifica, arran de l'exhauriment dels recursos legals, la intervenció armada per part del demandant.

FIRA DE RETORN. Segona fira d'una població.

HOST. Exèrcit popular, format pels homes d'una mateixa jurisdicció o d'una vila o ciutat.

INALIENABILITAT. Impossibilitat de cedir la jurisdicció d'un determinat indret arran del compromís adquirit pel seu senyor, tal i com es va estenent, en forma de privilegi, al llarg del segle XIV.

INFRANQUEJABILITAT JURISDICCIONAL.

Impossibilitat d'intervenir judicialment en una altra jurisdicció, emparada legalment en les corts generals de 1228 i 1283 i coherent amb la dinàmica d'esmicolament de l'àmbit reial i de la creixent fragmentació de la jurisdicció al llarg del segle XIV. Va tenir greus conseqüències per a les centúries posteriors.

LLEUDA. Exacció que grava en determinats indrets el transport de productes.

MÀ. Cadascuna de les tres parts en què s'organitza internament el govern local segons el poder adquisitiu atribuït als oficis. Així, s'endreaça la població en la mà major, la mà mitjana i la mà menor.

MOSTASSAF. Oficial municipal encarregat de vetllar pel compliment dels ordenaments locals sobre el mercat i els seus productes, tant pel que fa a la qualitat com al preu i les mesures.

PESADOR. Encarregat de vetllar pel pes dels cereals que es comercien.

PROCÉS DE MARCA. Procediment judicial endegat en exhaurir-se els recursos legals que permet, al·legant fatiga de dret, recuperar l'ofensa comesa mitjançant procedir contra qualsevol persona o béns de la mateixa jurisdicció que la persona inculpada.

RACIONAL. Cap de la comptabilitat municipal.

REDELME. Exacció sorgida a la segona meitat del segle XIV en àmbits municipals, a partir d'incrementar el delme sobre diferents productes elaborats i transaccionats a la vila, per fer front a l'elevat deute públic.

SAGRERA. Espai sagrat, d'uns trenta passos, entorn dels temples i cementiris on formalment no es pot practicar violència, raó per la qual atorga seguretat a la població en el marc de les violències feudals dels segles XI i XII.

SAIG. Oficial executiu dels manaments de la cort jurisdiccional ordinària.

TRENTENARI. Organisme consultiu de determinats governs municipals constituït, formalment, per trenta membres.

VEGUER. Oficial encarregat de la jurisdicció reial en un dels districtes —vegueries— en què s'ordena el conjunt de Catalunya a la baixa edat mitjana.

VENDA A CARTA DE GRÀCIA. Cessió d'un bé a canvi d'una quantitat de diners amb l'acord de poder recuperar-lo en cas de retornar els diners rebuts. Sota aquesta fórmula nombrosos indrets, amb la seva jurisdicció, foren cedits pel monarca al poder baronial, sobretot a la segona meitat del segle XIV.

Després del carreratge de la vila d'Igualada amb la ciutat de Barcelona, en l'escut local el bàcul abacial i les barres reials deixaran pas a l'emblema de Barcelona complementat per les aigües com a indicatiu local.

FLOCEL SABATÉ (Carme, 1962) és doctor en geografia i història, en l'especialitat d'Història Medieval, de la qual és professor titular a la Universitat de Lleida. Ha publicat un centenar de capítols i articles de recerca i una dotzena de llibres, com *Lo senyor Rei és mort!* (1994), *L'expansió territorial de Catalunya (segles IX-XII)* (1996), *El territori de la Catalunya Medieval* (1997) o *Atles de la "Reconquesta"* (1998). Ha guanyat, entre d'altres, els premis Pròsper de Bofarull (1995), Josep Iglésies (1995) i Carreras Candi (1998).

